

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ГІРНИЧО- ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ КОМБІНАТІВ

Рибалко Л. П.

к.е.н., доцент, ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Для гірничо-збагачувальних комбінатів (далі - ГЗК) основним видом ресурсів є мінеральна сировина, тому в межах цього розділу монографії ресурсозбереження розглядається через призму використання саме цього виду ресурсу.

Для характеристики рівня ефективності використання ресурсів науковці пропонують, а фахівці на практиці використовують, систему узагальнюючих, часткових та результуючих показників [1, 2, 3, 4, 5].

Узагальнюючі показники дають загальне уявлення про рівень ефективності використання ресурсів. Для характеристики ефективності використання ресурсів застосовують часткові та результуючі показники (рис.1.).

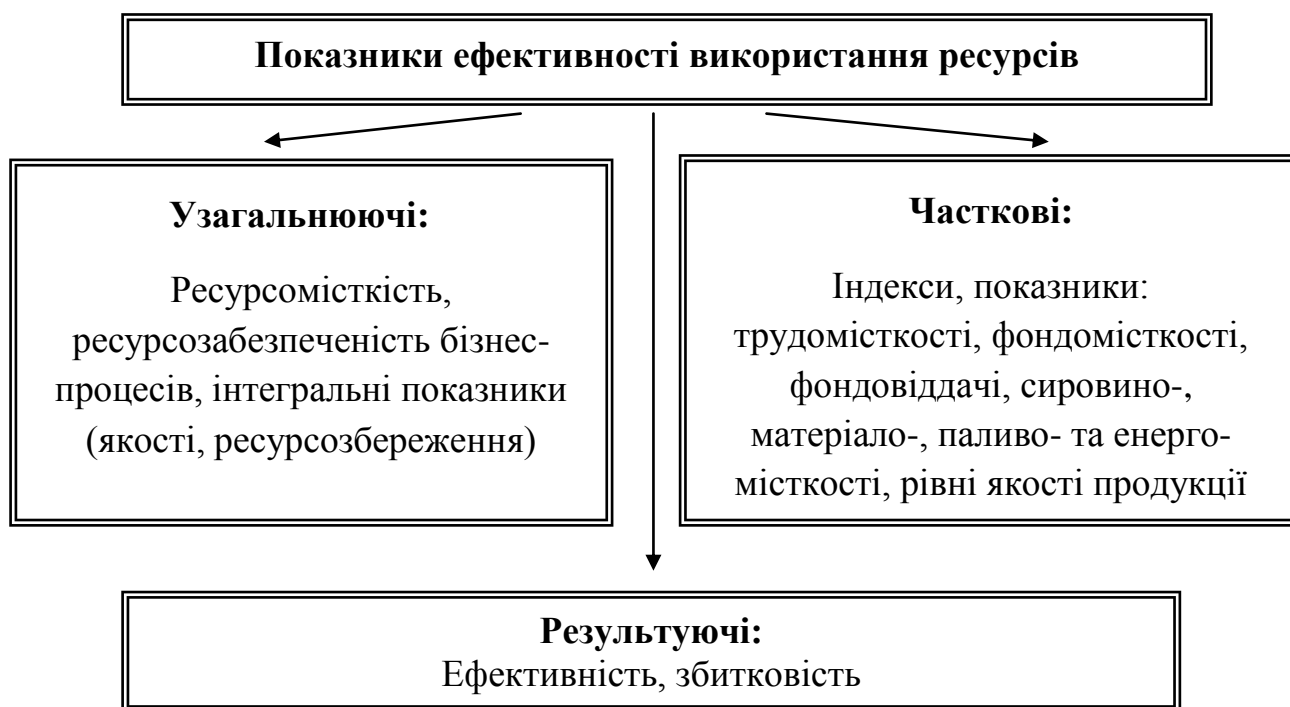

Рис. 1. Групування показників ефективності раціонального використання ресурсів [1, 2, 3, 4, 5]

Частковими показниками є показники, які характеризують: індекс споживчих цін, індекс цін виробників, темпи і динаміку зростання виробництва

та споживання окремих видів товарів, продуктивність праці, фондо-, матеріало-, наукомісткість продукції тощо.

Результуючі показники – це показники, що формуються під дією на них інших показників і характеризують ефективність раціонального використання окремих видів ресурсів або комплексного їх використання [6].

Традиційна загальноновизнана у вітчизняній літературі методика аналізу ресурсозбереження базується на застосуванні узагальнюючого показника ресурсомісткості (УПР), розрахункова формула (1):

$$УПР = \frac{\sum_{j=1}^m P_{ij}}{Q_i}, \quad (1)$$

де P_{ij} – рівень використання усієї сукупності ресурсів підприємства; Q_i – обсяги виробництва продукції, т.

Показник УПР характеризує рівень використання усієї сукупності ресурсів підприємства на одиницю обсягу виробництва продукції та комплексну оцінку впливу різноманітних факторів на показник ресурсозбереження [7].

Ж. Піскова [8] пропонує в якості оціночного показника застосовувати показник ресурсозбереження, який охоплює всі етапи виробничо-господарського циклу («видобування та переробку вихідної сировини – конструювання – виробництво – сферу споживання – утилізацію») і розраховується за формулою:

$$K_p = K_n * K_{мтф} * K_c * K_n * K_e * K_y, \quad (2)$$

де K_p – коефіцієнт ресурсозбереження; K_n – коефіцієнт переробки сировини; $K_{мтф}$ – коефіцієнт використання матеріалів; K_c – коефіцієнт змінності роботи устаткування; K_n – коефіцієнт експлуатаційної надійності устаткування; K_e – енергетичний коефіцієнт; K_y – коефіцієнт утилізації відходів.

За наведеним коефіцієнтом ресурсозбереження (K_p), на думку автора [9], можна визначити пріоритетні напрямки ресурсозбереження.

Серед часткових показників, залежно від специфіки виробництва підприємства, варто виокремити: сировиномісткість, матеріаломісткість, енергомісткість, якість сировини тощо. Слід зазначити, що кожен з перелічених часткових коефіцієнтів є об'єктом ретельного дослідження на рівень яких впливає низка факторів.

Для визначення ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій в економічній літературі існують різні методики. Серед них варто виділити наступні: методику абсолютної та порівняльної оцінки ефективності використання ресурсів, методику ефективності оцінки використання сировини

та ефективності використання відходів виробництва.

Абсолютна економічна оцінка дозволяє визначити величину капітальних вкладень, необхідних для заміщення певного природного ресурсу на основі ефекту відтворення продукту природокористування. В межах абсолютної економічної оцінки розрізняють: поточну та довгострокову. Перша дозволяє оцінити щорічний ефект відтворення ресурсів на одиницю капіталовкладень, друга – суму ефектів за період знаходження одиниці природного ресурсу у господарському обороті.

Побудова поточної оцінки базується на методичній схемі визначення абсолютної ефективності капітальних вкладень. Один з її показників визначається як відношення економії від зниження собівартості продукції (E_c) внаслідок ресурсозбереження до величини капітальних вкладень, що викликали цю зміну. Величина E_c обчислюється за формулою:

$$E_c = \frac{(C_1 - C_2)}{K}, \quad (3)$$

де C_1 і C_2 – собівартість продукції до та після здійснення ресурсозберігаючих заходів, грн; K – величина капітальних вкладень у ресурсозберігаючі заходи, грн.

Довгострокова оцінка необхідна для визначення ефективності різних програм, спрямованих на більш повне використання ресурсів, підвищення їх продуктивності і якості, а також заходів по збереженню екологічних систем та зменшенню навантаження на навколишнє середовище.

Показник ефекту використання ресурсів за порівняльною економічною оцінкою (E), наприклад, можна розрахувати у гривнях за формулою:

$$E = \sum_{i=1}^n [(C_1 + E_1 K_1) - (C_2 + E_2 K_2)] \Delta \Pi_i, \quad (4)$$

де $C_1 + E_1 K_1$ та $C_2 + E_2 K_2$ – зведені витрати на одиницю додаткового (паралельно виробленого) i -го виду продукції за різними варіантами ресурсокористування, грн; $\Delta \Pi_i$ – обсяг додаткового i -го виду продукції ($i=1, 2, \dots, n$).

Натуральним показником впровадження ресурсозберігаючих програм в умовах гірничо-збагачувальних комбінатів є коефіцієнт ефективності використання: а) по основній залізородній сировині $K_{\text{взс1}}$ (5), як відношення загального обсягу залізородної продукції (V_{3n}) до обсягів залізородної сировини (V_{3c}); б) по супутній продукції ($K_{\text{взс2}}$) з розрахунком коефіцієнту ефективності використання залізородної сировини по формулі (6), як відношення суми загального обсягу залізородної продукції (V_{3n}) і загального обсягу супутньої продукції (V_{3yn}) до обсягів залізородної сировини (V_{3c}):

$$K_{взс1} = \frac{V_{зн}}{V_{зс}} \quad (5)$$

$$K_{взс2} = \frac{V_{зн} + V_{суп}}{V_{зс}} \quad (6)$$

Розрахунки за даними показниками дозволять виявити вплив окремих чинників на рівень використання мінеральних ресурсів та більш комплексно підходити до питань використання надр.

Комплексне використання надр, удосконалення існуючих і створення нових технологій видобутку і переробки мінеральної сировини з метою раціонального використання природних ресурсів є важливою проблемою для економічної науки і гірничо-видобувної промисловості, вирішення якої дозволить істотно скоротити площі цінних земель, що вилучаються для розміщення кар'єрів, відвалів розкривних порід і відходів збагачувальних фабрик. При цьому, чим вищим є ступінь використання розкривних порід, що є супутніми корисними копалинами, тим меншими є обсяги відвалів і розміри площ землі для їх розміщення.

Тривалий розвиток ГЗК Кривбасу, заснований на інтенсивній експлуатації мінерально-сировинних ресурсів, привів до погіршення гірничо-геологічних умов розробки родовищ, значного виснаження якісних запасів мінеральної сировини, зниження її конкурентоспроможності на світовому ринку, накопичення екологічних наслідків довготривалого характеру.

Сьогодні на ГЗК Кривбасу, в порівнянні із зовнішніми конкурентами, невисока ефективність використання мінеральних ресурсів, значний моральний і фізичний знос основних виробничих засобів, недостатній рівень проведення маркетингових досліджень, реклами на продукцію із розкривних порід, відсутність стратегічного бачення, щодо можливостей ГЗК виробляти поліпродукти, відсутність цілісної системи управління ресурсозбереженням, адаптованої до сучасних ринкових умов господарювання.

У результаті проведених досліджень, на рис. 2 показано, що за період з 1990–2014 рр. відбувається інтенсивне зростання і світової ціни [10], і собівартості на залізорудний концентрат по Криворізькому залізорудному басейну (графіки світової ціни і собівартості – нелінійні) [11]. Для побудови графіків була використана динаміка цін на залізну руду (табл. 1).

На рис. 2 (верхня частина а) зазначено, що в Кривому Розі є 3 типи комбінатів: 1 тип – орієнтовані на продаж концентрату; 2 тип – орієнтовані на продаж концентрату, агломерату та обкотишів; 3 тип – орієнтовані на продаж огрудкованого продукту.

З рис. 2 видно, що кожен тип комбінату орієнтований на виробництво того чи іншого виду продукту. Це дає можливість проаналізувати і

спрогнозувати тенденції на майбутні роки роботи підприємств. Так в 1990 р. собівартість залізорудного концентрату Криворізького залізорудного басейну становила 17 \$/т, а світова ціна була 21 \$/т, валовий прибуток становив 4 \$/т (що відповідало 19 % валового прибутку).

Таблиця 1

Динаміка цін на залізну руду [37]

Ціни на поставку	Міні-мум	Мак-симум	Дата зміни ціни	Зміна	
				\$/т	%
Залізорудний концентрат, Росія, експорт, DAF кордон Росії, \$ / т	102.0	126.0	27.02.2013	+5.0	+4.59
Залізна руда (Fe 63.5%), Індія, експорт до Китаю, FOB, \$ / т	146.0	155.0	27.02.2013	+4.5	+3.08
Залізорудний концентрат, Росія, внутрішні ціни (18% ПДВ), FCA, \$ / т	96.0	121.0	25.02.2013	+2.0	+1.88
Залізорудний концентрат, Україна, експорт до Європи, DAF кордон України, \$ / т	95.0	111.0	27.03.2013	-8.5	-7.62

У першій половині 2013 р. середня світова ціна становить 100 \$/т, а собівартість по Криворізькому залізорудному басейну становить 91 \$/т. В абсолютному значенні валовий прибуток збільшився на 9 \$/т, а у % значенні – зменшився до 9 %.

Відомо, що основним показником конкурентоспроможності, при рівних показниках якості, є співвідношення ціни конкурентів і собівартості вітчизняних ГЗК.

Аналіз динаміки показує, що при таких тенденціях в 2017–2018 рр. світова ціна і собівартість концентрату Криворізького залізорудного басейну можуть зрівнятись. Тим більше після 2018 р. можливо, що собівартість концентрату Криворізького залізорудного басейну буде вище світової ціни. Враховуючи погіршення гірничо-геологічних умов видобутку руди у родовищах ГЗК та зазначені тенденції, першочергового значення набуває комплексне використання сировини.

Поглиблюючи дослідження Л.Варава [12, 13], в яких доведено, що комплексне використання мінеральних ресурсів передбачає не лише ефективне використання всіх корисних компонентів гірничої маси, але й відходів виробництва, тому у цьому пункті монографії уточнено власне тлумачення поняття «комплексне використання сировини».

Результати аналізу свідчать, що у науковій літературі і практичній діяльності існуючих ГЗК для оцінки варіантів і стану ресурсозбереження використовується велика кількість показників.

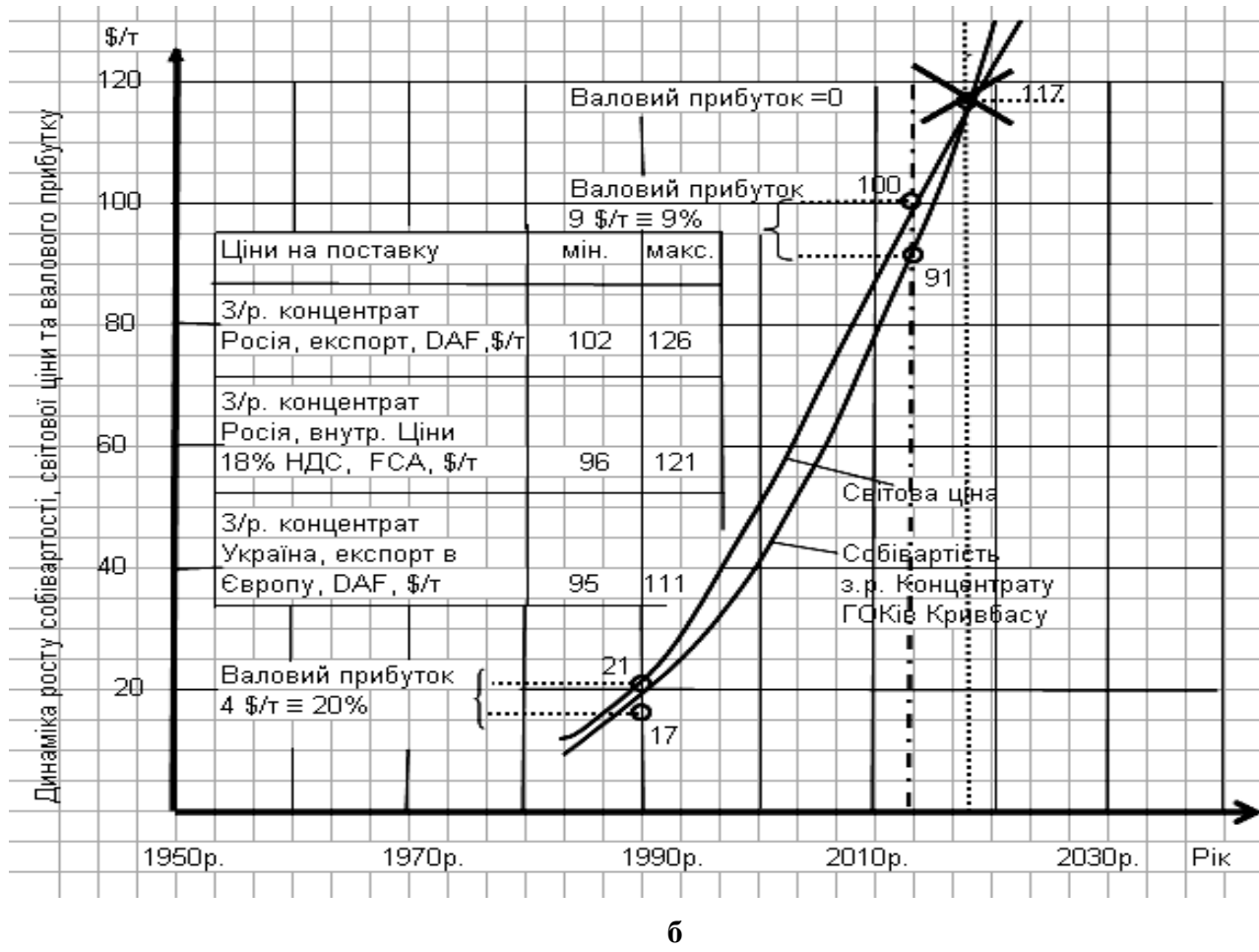
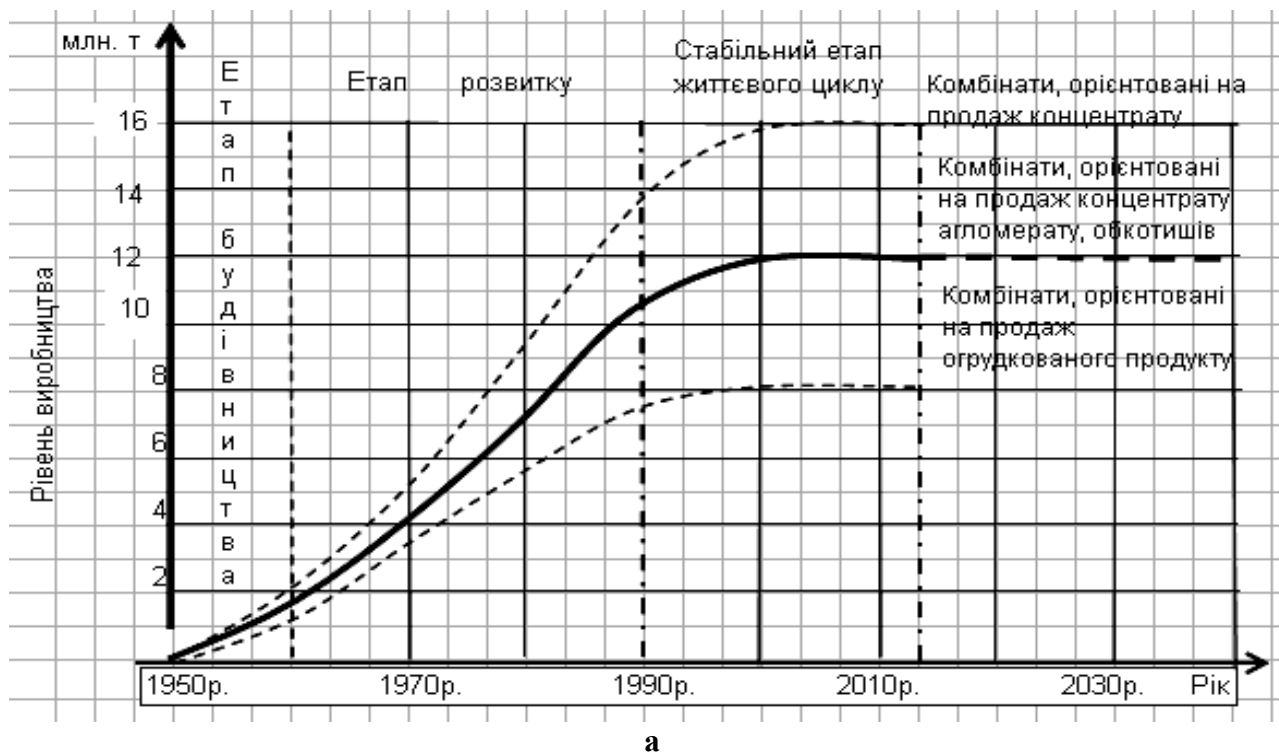

Рис. 2. Етапи життєвого циклу родовищ Кривбасу (а) та динаміка зростання собівартості, світової ціни, валового прибутку на залізородний концентрат (б) [10, 11]

Однак, для гірничорудних підприємств відсутня їх систематизація, залишаються невизначеними співвідношення та підпорядкованість між ними, відсутні рекомендації з використання тих чи інших критеріїв управління ресурсозбереженням на різних часових інтервалах. Для реалізації рішень з ефективного управління ресурсозбереженням необхідна математична формалізація цієї великої кількості показників, системна економічна оцінка ефективності управління ресурсозбереженням.

Динамічність зовнішнього середовища свідчить про необхідність стратегічної орієнтації підприємств у напрямі ресурсозбереження та управління ними за принципом зворотнього зв'язку. Враховуючи дані, отримані за допомогою зворотного зв'язку – виробляються рішення по врахуванню змін які виникли на наступних етапах роботи підприємства, а також виникає необхідність врахування випереджаючого впливу, реакції на майбутні зміни. Управління ресурсозбереженням повинно бути орієнтоване на перспективні напрямки розвитку виробництва, оптимальне реагування на зміни, які потенційно можливі через 5–7 років. Зважаючи на це, в основі управління ресурсозбереженням розглядається саме комплексне використання сировини та пропонується уточнити зміст поняття «комплексне використання сировини» як економічно вигідне та технологічно можливе максимальне використання мінерально-сировинної бази і будь-яких відходів виробництва, спрямоване на підвищення результативності діяльності підприємства та зменшення навантаження на навколишнє середовище.

У практиці ГЗК комплексне використання сировини може здійснюватись через паралельне виробництво супутньої продукції із розкривних порід, що дозволить знизити собівартість основної продукції та підвищити цінову конкурентоспроможність підприємства. Особливо при врахуванні динамізму та складності сучасних тенденцій економічного розвитку виникає необхідність трансформації підходів до управління підприємством, які можуть суттєво змінювати цілі, цінності, критерії, системи і методи управління. Особливої актуальності в сучасних ринкових умовах набуває розвиток та вдосконалення діяльності підприємства на підставі вартісно-орієнтованого підходу (далі – ВОП). Цей підхід дозволяє поєднати різні управлінські вектори (один з яких – це напрям управління ресурсозбереженням) в орієнтації на стабільний розвиток підприємств.

ВОП до управління компанією був породжений англосаксонською управлінською культурою приблизно у 1980-х роках і протягом 1990-х – початку 2000-х рр. набув значного поширення в практиці управління підприємством. В основу цього підходу закладена мета зростання вартості підприємства.

ВОП до управління підприємством базується на основних принципах: 1) у кожен момент часу як у підприємства загалом, так і будь-якого його структурного елемента існує певна вартість; 2) джерелом цієї вартості є здатність підприємства генерувати потоки грошових коштів. Фактично, ці грошові потоки, і є вартістю підприємства; 3) через недосконалість ринків існує

ризик відхилення реальних грошових потоків від очікуваного розміру, тому вони можуть бути прогнозовані лише з певною мірою точності і не претендують на абсолютну істину [14].

У науковій літературі ВОП переважно розглядається стосовно операційної та фінансової діяльності підприємств, але не розглядається для організації у напрямі економічного механізму управління ресурсозбереженням шляхом виробництва супутньої продукції з розкривних порід ГЗК. Тому у цьому напрямі проведено власні дослідження.

ВОП до управління ресурсозбереженням варто поєднати з традиційними підходами до управління підприємством та новим підходом – із застосуванням системи ресурсозберігаючих драйверів підвищення вартості підприємства. Враховуючі існуючі тлумачення поняття «драйвер», з економічної точки зору, уточнено зміст поняття «ресурсозберігаючі драйвери» підвищення вартості підприємства. Їх слід розуміти як умови та визначальні чинники, які зумовлюють досягнення економічної ефективності виробництва. Ними є: 1) збільшення обсягів виробництва продукції за рахунок зниження її ресурсомісткості; 2) комплексне використання сировини; 3) мінімізація втрат від виробництва та переробки основної продукції; 4) зниження собівартості основної продукції, що дозволяє підвищити її цінову конкурентоспроможність. Реалізація вищезазначених драйверів можлива за рахунок реалізації оперативних і стратегічних резервів. Перші передбачають удосконалення виробництва без значних капіталовкладень та можуть бути реалізованими у поточному періоді: зменшення витрат ресурсів у процесі виробництва, розширення використання вторинних ресурсів, оптимізація запасів сировини, удосконалення організації праці, підвищення її продуктивності, скорочення браку. Друга група резервів більш ефективна, але потребує значних інвестицій та часу на реалізацію: зміна структури виробництва, технічне переозброєння, впровадження новітніх ресурсозберігаючих технологій, освоєння нових видів продукції тощо.

Зважаючи на ідею даної роботи, уточнено зміст трактування ВОП в управлінні ресурсозбереженням ГЗК. Його пропонується визначати як підхід, що заснований на оптимізації вартісних параметрів через комплексне використання сировини при паралельному виробництві основної та супутньої продукції підприємств, що передбачає підвищення їх ефективності і конкурентоспроможності. Це дозволить забезпечити стабільну роботу комбінатів, підвищити їх економічну додану вартість і знизити навантаження на навколишнє середовище.

Згідно положень ВОП управління ресурсозбереженням трактується у роботі як процес розробки і прийняття управлінських рішень, направлених на забезпечення комплексного, раціонального використання мінеральних ресурсів шляхом розширення масштабів господарської діяльності підприємства у напрямі паралельного виробництва супутньої продукції з розкривних порід для зростання економічної доданої вартості продукції підприємства.

З позиції існуючого тлумачення категорією економічна додана вартість

позначають багатство, створене на підприємстві [14], що кількісно дорівнює різниці між ринковою вартістю виробленої продукції та вартістю придбаних у постачальників і спожитих у виробництві сировини, матеріалів, послуг.

Базуючись на принципах ВОП механізм управління економічною доданою вартістю на підприємстві повинен охоплювати три компоненти:

- 1.Визначення напрямку досягнення конкурентоспроможності на ринку.
- 2.Постійне удосконалення процесу створення економічної доданої вартості.
- 3.Орієнтація на стабільність та формування джерел стійкої економічної доданої вартості.

Перша компонента обумовлює визначення здатності передбачати і задовольняти потреби споживачів, ідентифікувати та ефективно використовувати ключові для цільових ринків ресурси та реагувати на зміну попиту на ринку або у конкурентному середовищі. Конкретні дії з реалізації конкурентної стратегії мають спиратися на дані аналізу процесу формування доданої вартості на підприємстві, тип галузевих взаємовідносин й вимоги конкурентного середовища, а також втілюватися у наступних кроках: визначення цільових ринків; визначення перспективного напрямку постійного нарощення економічної доданої вартості; впровадження відповідного комплексу заходів, підпорядкованих стратегії підприємства.

Напрямки нарощення обсягу доданої вартості на засадах ресурсного підходу сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства більшою мірою у короткостроковому періоді, тоді як процес формування стійких конкурентних переваг вимагає постійної адаптації до динамічних умов зовнішнього середовища – зміни уподобань споживачів, доступності і обсягів сировинної бази, нових можливостей конкурентів, законодавчих обмежень тощо. З огляду на це стосовно другої компоненти – постійне удосконалення процесу створення економічної доданої вартості (далі – EVA) передбачає постійний моніторинг передумов ефективного застосування розглянутих підходів і можливість швидкої адаптації до змін. За третьою компонентою – оцінка вихідних умов для створення EVA й інтеграція їх в економічний механізм управління ресурсозбереженням потребує постійного реагування на зміни зовнішнього середовища, що має важливе значення для формування стійкої конкурентоспроможності основної продукції підприємства.

Зміна вимог кінцевих ринків потребує відповідної реакції зі сторони підприємства, що зумовлює необхідність вдосконалення управлінського інструментарію, тому процес ідентифікації цих ринків та способів прирощення доданої вартості вимагає дотримання принципів безперервності та оперативності. Такий тип управління передбачає формування каналів інформування про ринок, що включають дослідження його сучасного стану і векторів розвитку, необхідних для адаптації цільових показників та ключових ресурсів до змін у структурі попиту й умовах конкуренції.

Узагальнення тенденцій розвитку ВОП до управління підприємством

дозволили виділити наявність такого підходу, що дозволяє оцінити та управляти підприємством за EVA.

EVA – це показник, який відображає потенційну здатність підприємства формувати та нарощувати вартість. Цей показник застосовується для оцінки ефективності діяльності підприємства з позиції його власників, на думку яких, діяльність підприємства має для них корисний ефект у випадку, якщо підприємство отримало більше, ніж становить дохідність альтернативних вкладень [15]. Значення EVA використовується для прийняття рішень, що стосуються питань підвищення ринкової вартості підприємства, впровадження нових технологій та виведення на ринок нових товарів.

За результатами досліджень методичних підходів до оцінювання ефективності управління ресурсозбереженням підприємств на засадах вартісно-орієнтованого управління визначено, що найбільш вдалим показником, що відображає потенційну здатність підприємства формувати та нарощувати вартість є показник економічної доданої вартості (EVA). У роботі запропоновано даний підхід застосувати у напрямі управління ресурсозбереженням на ГЗК. Показник EVA визначається за формулою (7) [14, 15].

$$EVA = ЧП - K \times WACC \quad (7)$$

де EVA – величина економічної доданої вартості; ЧП – величина чистого прибутку (з урахуванням відповідних корегувань); K – величина капіталу (з урахуванням відповідних корегувань); WACC – середньозважена вартість капіталу.

Визначення EVA представляє собою метод фінансово-економічної оцінки і характеристики підприємства, який відображає вплив доходності вкладеного капіталу порівняно з альтернативними інвестиціями, та безпосередньо пов'язує доходність та витрати капіталу з вартістю. Основним фактором створення вартості є частка надлишкового доходу, який спрямовується на реінвестування, а також різниця між рівнем прибутковості капіталу та його вартістю. Досить змістовною, з точки зору практичного використання ВОП є спроба модифікації методики визначення змін вартості на основі факторного підходу. Основним фактором створення вартості в напрямі управління ресурсозбереженням може бути частка надлишкового доходу, який спрямовується на перерозподіл витрати на розкривні роботи і транспорт між системою формування собівартості та кінцевої ціни основного залізородного продукту, а також системою формування собівартості та кінцевої ціни продукції з розкривних порід [16].

Зміна показника визначається впливом причин об'єктивного та суб'єктивного характеру. До причин суб'єктивного характеру відносять: збільшення вартості придбаних матеріалів (транспортно-заготівельних витрат); збільшення матеріаломісткості, енергоємності, трудомісткості продукції; постійне зростання затрат на безпеку умов праці та підвищення організації

виробництва. Серед об'єктивних факторів – чимале значення мають вплив гірничо-геологічних умов видобутку руди, вплив природних, технологічних, організаційних та ін. чинників. Звідси виникає потреба дослідження ступеня впливу кожної з названих груп факторів на рівень витрат виробництва та методика обліку і контролю собівартості продукції підприємств гірничодобувної галузі.

Враховуючи принципи ВОП та змістовність показника EVA запропоновано удосконалити методичні підходи до оцінювання економічної ефективності ресурсозбереження, як складової його економічного механізму.

Оцінювання економічної ефективності ресурсозбереження запропоновано здійснювати за такими етапами: 1) визначення часткових показників та їх стандартизація; 2) визначення інтегральних показників економічної ефективності ресурсозбереження; 3) визначення шкали ідентифікації результатів інтегральної оцінки ефективності ресурсозбереження та її застосування; 4) обґрунтування результуючого показника ефективності ресурсозбереження ГЗК; 5) оцінку впливу показників якості мінерально-сировинної бази ресурсозбереження на результуючий показник його ефективності; 6) встановлення критеріїв, на базі яких здійснюється оцінювання економічної ефективності ресурсозбереження на стратегічному та оперативному рівнях управління; 7) визначення показників видобутку і показників переробки мінерально-сировинної бази, в т.ч. визначення асортименту і кількості супутньої продукції; 8) встановлення обмежень по використанню техніко-технологічної бази ГЗК; 9) інтерпретацію отриманих результатів, виявлення резервів підвищення рівня результуючого показника ефективності ресурсозбереження за рахунок реалізації відповідних заходів (рис.3).

Таким чином, інструментарій оцінювання економічної ефективності використання ресурсів включає групи показників: узагальнюючі, часткові, результуючі. З позиції проміжних результатів оцінювання економічної ефективності використання ресурсів, як результуючі, можуть додатково розглядатись економічні та екологічні ефекти.

Результуючою оцінкою ефективності ресурсозбереження при вартісно-орієнтованому управлінні є визначення показника EVA, що одержується підприємством за визначений період виробничої діяльності, який використовується для прийняття рішень, що стосуються питань підвищення ринкової вартості підприємства, впровадження нових технологій та виведення на ринок нових видів товарів чи послуг. Це дозволить поєднати різні управлінські вектори в орієнтації на удосконалення економічного механізму управління ресурсозбереженням та стабільну роботу ГЗК.

Рис.3. Етапи удосконалення економічного механізму управління ресурсозбереженням

Список використаних джерел

1. Балашова Р.І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва»/ Р.І. Балашова.–Донецьк, 1999.– 17с.
2. Борзенкова К.С. Оценка экономического потенциала предприятия и повышение эффективности его использования : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Экономка и управление народным хозяйством» / К.С. Борзенкова. – Белгород, 2003. – 24 с.
3. Драган І.В. Методологічні засади управління ресурсозбереженням як напряду реалізації державної політики у сфері природокористування / І.В. Драган // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1(59). – С. 100–102.
4. Єфремова Н.Ф. Сучасні організаційно-економічні методи управління ресурсозбереженням / Н.Ф. Єфремова, Ж.В. Піскова / Економіка промисловості. – Донецьк. – 2004. – Вип. 1(23) – С. 134–139.
5. Конищева Н.И. Научно-методические основы экономического анализа эффективности использования производственных ресурсов предприятия / Н.И. Конищева, Р.И. Балашова // Взаимодействие предприятий и учреждений в системе регионального управления. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1996. – С. 6–13.
6. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Г.І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639 с.
7. Конищева Н.И. Оценка эффективности ресурсосбережения в новых условиях хозяйствования / Н.И. Конищева // Ресурсосбережение: эколого-экономический аспект. – Киев: Наукова Думка, 1992. – С. 157–177.
8. Піскова Ж.В. Сутність категорії «ресурсоемність» продукції / Ж.В. Піскова // Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю”. –Черкаси: ЧДТУ, 2004. – С. 110–112.
9. Орлова Е.Р. Оценка эффективности использования ресурсов компании / Е.Р. Орлова. – М.: Издательство «Международная академия оценки и консалтинга», 2005. – 384 с.
10. Динаміка цін на залізну руду: [Електронний ресурс] // Торговая система MetalTorg. – Режим доступа :http://www.metaltorg.ru/metal_catalog/metallurgicheskoye_syrye_i_polufabrikaty/zheleznaya_ruda/zheleznaya_ruda/
11. Рыбалко Л.П. Управление ресурсозбережением на основе комплексной переработки горного сырья / Л.П. Рибалко // Экономика и современный менеджмент: теория и практика: XXVIII международная заочная научно-практическая конференция. – Новосибирск: СибАК, 2013. – С. 155–159.
12. Варава Л.Н. Стратегическое управление горнодобывающими предприятиями [монографія] / Л.Н. Варава – Д.: НАН України. ИЭП, 2006. – 356 с.
13. Варава Л.М. Управління конкурентоспроможністю на підприємствах

- сировинних галузей: [монографія] / Л.М. Варава, О.А. Темченко. – Кривий Ріг: Вид. центр КТУ, 2009. – 254 с.
14. Value Added Scoreboard 2009: The top 800 UK and 750 European companies by value added: [Електронний ресурс] // Department of Trade and Industry, UK. – 2009. – vol. 1 of 2. – 63 p. – Режим доступу: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100908131539/http://innovation.gov.uk/value_added/downloads/2009_ValueAdded_Analysis.pdf.
15. Rappaport A. Creating Shareholder Value: The New Standard for Stewart G. Bennett. The Quest For Value: A Guide For Senior Managers / Stewart G. Bennett. – N.Y.: Harper Business, 1991.
16. Афанасьев Е.В. Повышение рентабельности работы горно-обогатительного комбината за счет комплексной переработки и реализации попутно извлекаемого сырья / Е.В. Афанасьев, Л.П. Рыбалко // Бизнес Информ. – 2011. – №5 (1). – С.125–127.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПАТ «ПВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»

Мацюра С. І.

к.е.н., доцент, ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Ледян Т.О.

к.е.н., доцент, ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Сьогодні винятково важливим завданням для підприємств є формування правильного уявлення підприємств щодо ролі, значення та важливості конкурентних переваг задля розробки стратегії їх розвитку.

Значення конкурентних переваг фірми для її успішної роботи та розвитку на ринку одним з перших почав вивчати В. Елдерсон, який у 1965 р. у праці «Гнучка ринкова поведінка: функціональна теорія маркетингу» звернув увагу на створення унікальних характеристик фірми, що відрізнятимуть її в очах споживачів [1]. Значний вклад зробив М. Портер, який впровадив ідею ланцюжка цінностей як основного інструменту для аналізу джерела конкурентних переваг і визначив основні типи конкурентних переваг: лідерство у витратах та диференціацію [2]. Ж.-Ж. Ламбен запропонував власне поняття та визначення конкурентної переваги. Він згрупував конкурентні переваги організації у дві категорії залежно від різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. Зовнішня конкурентна перевага базується на особливих властивостях товару, які утворюють цінність для покупця за рахунок скорочення витрат або підвищення ефективності; внутрішня - на переважанні витрат виробництва,